

In het streven naar brede welvaart spelen regionale kennisecosystemen een belangrijke rol. Aan de hand van een Zeeuws praktijkvoorbeeld beschrijft Barbara Oomen hoe je zulke ecosystemen kunt versterken.

Een cruciale taak is daarbij weggelegd voor het hoger beroepsonderwijs.

Campus Zeeland geeft het goede voorbeeld

De regionol van de hogeschool

Barbara Oomen

HZ University of Applied Sciences, Vlissingen

‘Het gaat pas goed met Nederland als het overal in Nederland goed gaat’, zo luidde de reactie van de minister van Binnenlandse Zaken bij de presentatie van het rapport *Elke regio telt!*¹ Daarin concludeerden maar liefst drie adviesraden dat de verschillen in brede welvaart tussen regio’s in Nederland in de afgelopen jaren steeds groter waren geworden, en spraken zij over een ‘spiraal van verschraling’ in perifere regio’s.² Het dichten van deze kloof, zo stelde het rapport, vraagt om herijking van de beleids- en investeringslogica van het Rijk, langjarige programma’s voor regionale ontwikkeling en een betere relatie tussen Rijk en regio. Hierbij spelen kennis- en onderwijsinstellingen een centrale rol.

Deze gecombineerde analyse – zorg over het achterblijven van bepaalde regio’s in Nederland en aandacht voor kennisecosystemen als cruciaal onderdeel van de oplossing – is in de afgelopen jaren regelmatig gemaakt.³ Daarbij staat de regio tegelijkertijd steeds meer in de belangstelling in relatie tot een ander vraagstuk, vaak aangeduid als de ‘kennisparadox’: Nederland produceert veel kennis, van hoge kwaliteit, maar slaagt er relatief slecht in om deze om te zetten in nieuwe producten en processen met maatschappelijke impact.⁴ Ook hier kijken beleidsmakers naar regionale kennisecosystemen als onderdeel van de oplossing.

Wat zijn deze regionale kennisecosystemen, waarom zijn deze zo belangrijk voor regionale innovatie en hoe kun je

– specifiek vanuit het perspectief van het hoger onderwijs – deze versterken? *Thema* besteedde in 2023 al uitgebreid aandacht aan de regionale functie van universiteiten en hogescholen, met onder andere een beschrijving van de betekenis van UC Leuven-Limburg voor de regio, een pleidooi voor differentiatie in het praktijkgericht onderzoek per regio in Nederland en het inspirerende voorbeeld van de Universiteit van het Noorden als vierdegeneratiecampus, waar universiteit, hbo (hoger beroepsonderwijs) en mbo (middelbaar beroepsonderwijs) samenwerken aan de brede welvaart in Noord-Nederland.⁵

Hierbij was er wat minder aandacht voor de vraag hoe nu concreet deze regionale kennisecosystemen, binnen de

De regio staat steeds meer in de belangstelling

als het gaat over de ‘kennisparadox’

'Kennis, kunde, kassa'

is nu steeds meer

'kennis, kunde,

kwaliteit van leven'

Nederlandse context, te versterken, ook in regio's die als minder innovatief te boek staan. Op deze vraag gaan we in aan de hand van het voorbeeld van 'Campus Zeeland', een kennisecosysteem in een van de regio's uit *Elke regio telt!*, met aandacht voor het belang van deze ecosystemen voor (nationale en regionale) sociaaleconomische ontwikkeling, maar ook voor de kwaliteit en de impact van onderwijs en onderzoek. Een actueel onderwerp, nu een nieuw Nederlands kabinet zich zal moeten buigen over het verkleinen van verschillen tussen regio's, over impactvol missiegedreven innovatiebeleid en over de toekomst van onderwijs en wetenschap.

Regio's en 'de regio'

De term 'regio' kent een zekere ambiguïteit. Heel Nederland bestaat uit regio's (ruimtelijk gezien) en kent regio's (als organisatieprincipe, denk aan de arbeidsmarktregio). In ruimtelijke zin is een regio een 'geografisch afgebakend gebied met een bepaald taalkundig, institutioneel, demografisch en/of institutioneel karakter'.⁶ Wanneer er – zoals dat bijvoorbeeld in de aanloop naar de provinciale en landelijke verkiezingen in Nederland – wordt gesproken over 'de regio', gaat het specifiek om perifere gebieden, gebieden buiten de economische kerngebieden.

Binnen een regio kan een kennisecosysteem vorm krijgen. In zo'n systeem zoeken kennisinstellingen, bedrijven, overheden, burgers en maatschappelijke instellingen (de *quadruple helix*) elkaar op om samen de innovatie- en concurrentiekracht te versterken.⁷ In antwoord op de vraag of en hoe deze systemen ontstaan, schrijven Leendertse en collega's dat hierbij vier factoren cruciaal zijn: fysieke infrastructuur, financiën, formele instituties en talent.⁸

Hierbij is het van belang om stil te staan bij de vraag voor wie regionale kennisecosystemen waarde toevoegen.

In het klassieke denken gaat dit vooral over economische waarde en concurrentiekracht. In de afgelopen jaren zijn, wereldwijd, landelijk en regionaal, maatschappelijke missies steeds centraler komen te staan. Het landelijke beleid, zoals dat vorm krijgt in het nieuwe Kennis- en Innovatieconvenant 2024-2027, gaat uit van dergelijke missies.

Het 'kennis, kunde, kassa' van weleer is nu steeds meer 'kennis, kunde, kwaliteit van leven'. Dit krijgt vorm in de zogeheten Kennis- en Innovatieagenda's. Er zijn vijf inhoudelijke agenda's: Klimaat en Energie; Circulaire Economie; Landbouw, Water en Voedsel; Veiligheid; en Gezondheid & Zorg. Daarnaast zijn er drie dwarsdoorsnijdende agenda's van zaken die nodig zijn om de missies te realiseren: Sleuteltechnologieën, Digitalisering en Maatschappelijk verdienvermogen. Bij die laatste gaat het om het versnellen van innovaties die naast economische ook maatschappelijke impact hebben en daarmee tot brede welvaart leiden.⁹ Stevige regionale verankering versterkt dit maatschappelijke verdienvermogen.

Het rapport *Vandaag is het 2040*, de toekomstverkenning voor onderwijs en wetenschap die een aantal expertisecentra in september 2023 presenteerde, zet goed de verschillende perspectieven op de rol van het onderwijs uiteen.¹⁰ De toekomst van onderwijs en wetenschap hangt af van de vraag of het stelsel wordt gezien vanuit het perspectief van werk, economische ontwikkeling en innovatie, vanuit dat van de grote maatschappelijke vraagstukken of vanuit het perspectief van de ontplooiing van individueel talent. Juist het economische en het maatschappelijke perspectief vragen om de versterking van regionale kennisecosystemen.¹¹ Hierbij spelen de kenmerken van de regio in kwestie een kernrol: innovaties moeten passen bij en krijgen het beste vorm in een specifieke regionale context. Daarbij ontstaat, als je de vraag vanuit de regionale arbeidsmarkt én de maatschappelijke uitdagingen voor ogen houdt, steeds meer kennis over manieren om cocreatie en samenwerking te organiseren en vooruitgang te monitoren en versterken.¹² De directeur van Regieorgaan SIA benadrukte dan ook eerder dit jaar in *Thema* het belang van praktijkgericht onderzoek voor de regio, omdat dit aansluit bij de regionale vraag, meebeweegt met ontwikkelingen in de regio, lerenden en regionale actoren samenbrengt en de link legt met landelijke en internationale kennisnetwerken.¹³ Dit is van belang in elke regio in Nederland, en helpt juist in perifere regio's om de problematiek uit het rapport *Elke regio telt!* aan te pakken.

Lerende gemeenschap

In de vormgeving van het nieuwe missiegedreven innovatiebeleid voor 2024-2027 zal de regio dan ook een belangrijke rol krijgen. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) benadrukte al eerder hoe regionale innovatiesystemen een goede stimulans zijn voor brede welvaart in de regio, met daarbij een kernrol voor de regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's).¹⁴ In een visie van de ministeries van EZK en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) gezamenlijk over de vraag hoe kennis leidt tot meer impact, benadrukten zij het probleem van 'het gebrek aan organiserend vermogen om partijen actief aan elkaar te

De gerichte benadering in Zeeland werpt inmiddels ruimschoots haar vruchten af

verbinden, de toegang tot onderzoeks- en testfaciliteiten en het gebrek aan fysieke ontmoeting en samenwerkingsruimtes.¹⁵ Om deze reden zette het Rijk al eerder in op een lerende gemeenschap rondom kennisecosystemen.¹⁶ In alle beleidsstukken die de relevantie van regionale kennisecosystemen benoemen, is er relatief weinig aandacht voor de toegevoegde waarde van deze kennisecosystemen voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek – het perspectief van de studerende. Toch is ook dit van belang. In een situatie waarin kennisinstellingen nauw samenwerken met de praktijk, hebben studerende gemakkelijk toegang tot echte casuïstiek. Ook als zij voltijds studeren, leren zij van deze praktijk en dragen ze hier direct aan bij. Werkenden, bijvoorbeeld in het midden- en kleinbedrijf, hebben via een leven lang leren of microcredentials goed toegang tot de meest actuele kennis. Zaken als *field labs*, *learning communities* en *living labs* zijn bij uitstek regio- en ruimtegebonden plaatsen waar praktijk, studerende en onderzoekers elkaar treffen en samen werken aan innovatie: een win-winsituatie voor alle betrokkenen.

In de afgelopen decennia hebben vooral decentrale overheden veel geïnvesteerd in campussen, innovatiedistricten, *valleys* en *delta's*.¹⁷ Om te schetsen wat dit zoal heeft opgeleverd en te laten zien hoe je dit nog verder kunt versterken, zoomen we in op een initiatief in Zeeland, een regio die weliswaar prachtig is, maar vaak als weinig innovatief te boek staat.

Dna van Zeeland

De provincie Zeeland is bij uitstek een gebied dat in de afgelopen decennia de gevolgen heeft gevoeld van het rijksbeleid van 'krachtiger maken wat krachtig is'. Zo scoort Zeeuws-Vlaanderen laag tot zeer laag op de brede welvaartsindicatoren 'besteedbaar inkomen en arbeidsparticipatie', 'gezondheid en welzijn', 'wonen en milieu' en 'samenleven en sociaal vertrouwen'. Op de Europese Regional Innovation Scoreboard scoort Zeeland samen met Friesland en Drenthe het laagst, met vooral een ondergemiddelde score op thema's als het aanbod van hoger onderwijs, een leven lang leren, internationale

publicaties, *research & development*-uitgaven, ict-specialisten, publiek-private publicaties, patenten en kennisintensieve activiteiten.¹⁸ Wel is de innovatiekracht in de periode 2014-2021 met 10,6 procent toegenomen.

Dit laatste zou deels te danken kunnen zijn aan Campus Zeeland, een regionaal kennisecosysteem dat werd opgericht naar aanleiding van het rapport *De slimme kracht van Zeeland* uit 2014, waarin de nadruk lag op de rol van kennis in de gewenste groei van de provincie.¹⁹ Een speciale onderwijsautoriteit raadde in 2015 aan om het hoger onderwijs in Zeeland gericht uit te breiden en meer te laten aansluiten op zowel de economische agenda als op het dna van Zeeland, en om kennis- en innovatietafels op te richten.²⁰ Voortbouwend op de analyse in het rapport formuleerde de commissie-Balkenende een actieprogramma voor duurzame economische groei ('Zeeland in stroomversnelling') en kwamen er in 2016 financiële middelen om die plannen daadwerkelijk te realiseren.²¹

Inmiddels is Campus Zeeland uitgegroeid tot een samenwerkingsverband van bedrijven, kennis- en onderzoeksinstellingen, overheden en andere organisaties, met een agenda die gericht is op onder meer de Zeeuwse thema's water, energie en *food/biobased*. Dit alles in nauwe samenwerking met de Economic Board Zeeland, waarin veelal dezelfde bestuurders toezien op innovatie en clustervorming van de lokale thema's water, voedsel en energie, onder meer door het versterken van de samenwerking, kennisontwikkeling en de promotie van het Zeeuwse bedrijfsleven in andere regio's en internationaal.

Deze gerichte benadering werpt inmiddels ruimschoots haar vruchten af. Zo kwam met steun van Campus Zeeland (in een samenwerking tussen Rijk, provincie en gemeenten) het Joint Research Center Zeeland tot stand, een hightech-onderzoeksinstituut waarin mbo (Scalda), hbo (HZ University of Applied Sciences) en universiteit (University College Roosevelt) samen werken aan vragen vanuit de praktijk²², binnen de Stichting Innovatiecluster Campus Zeeland.

Ook ontstonden er rond de gekozen focusgebieden water, energie en *food/biobased* nieuwe opleidingen, *living labs*, allerlei langdurige onderzoeksprojecten, en diverse start-ups en scale-ups. Het Delta Platform, bijvoorbeeld, is een landelijk expertiseplatform op het gebied van deltavraagstukken, met Zeeland als basis. Binnen het HZ Applied Research Center Technology, Water & Environment werken op het thema water vijf lectoren samen met onderzoekscentra als WMR (Wageningen Marine Research) en NIOZ (het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee), en werkt een veelheid aan praktijk-, nationale en internationale partners aan thema's als aquacultuur, waterkerende landschappen en watertechnologie. Op energiegebied zijn er publiek-private samenwerkingen zoals Zephyros, Wind-Dock en Energy Port Zeeland. En waar het gaat om *food*, is het netwerk Food Delta Zeeland tot stand gekomen, met

nieuwe opleidingen (zoals de Associate degree Food, Business & Innovation), practorat en activiteiten, en innovatie gericht op de eiwittransitie.

Extra investeringen

Die gerichte benadering, met een nadruk op het kennisecosysteem als geheel en de onderwerpen uit het Zeeuwse dna, maakte het ook mogelijk om gericht en complementair in te zetten op specifieke innovatiesubsidies. Zo is kennis en innovatie een belangrijk onderdeel van de Zeeuwse regiodeals. Ook leidden aanvragen bij programma's als OPZuid (van de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland), Interreg (een Europese subsidieregeling) en NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) en Regieorgaan SIA tot extra investeringen in de regionale thema's. Daarnaast kwamen er samenwerkingen met Vlaanderen tot stand, waaronder drie iconprojecten rondom water, energie en voedsel, waarin het opzetten van een lerende gemeenschap en sociale innovatie even belangrijk waren als de fysieke uitkomsten.

Een belangrijke stap in het opschalen van de publiek-private samenwerkingen op het gebied van water, energie en food was het verkrijgen van een 'Katapult'-subsidie uit het Nationaal Groeifonds, met incubator Dockwise als hoofdaanvrager. Als aanjager van samenwerking tussen beroepsonderwijs en bedrijven zet het netwerk Katapult in op contextrijke infrastructuur, onderwijs en werving, netwerkvorming, praktijkgericht onderzoek, een leven lang ontwikkelen en de innovatie van de beroepspraktijk – in dit geval dus op de thema's water, energie en voedsel.

Een belangrijke stap in het Zeeuwse kennisecosysteem is de oprichting van het Delta Climate Center²³, onderdeel van het compensatiepakket 'Wind in de zeilen' na het debacle rondom de marinierskazerne in 2020. Dit centrum stelt de universiteiten van Utrecht en Wageningen, het NIOZ, het University College Roosevelt, de HZ University of Applied Sciences en Scaldia in de gelegenheid om – vanuit een alfa-, beta- en gamma-benadering – samen met de praktijk, met onderwijs en onderzoek op het gebied van water, energie

en voedsel, te werken aan de transitie naar een duurzame delta. Net zoals in een eerder stadium het geval was, spelen de overheden (in dit geval provincie en Rijk) een cruciale rol in de financiering en ondersteuning.

In de discussie over regionale kennisecosystemen wordt regelmatig gepleit voor het opzetten van regionale innovatie-ecosysteemagenda's.²⁴ De Zeeuwse aanpak laat de waarde hiervan zien. Toch komen ook hier de aandachtspunten uit de literatuur en de beleidsstukken naar voren. Zo kost goede afstemming tussen praktijk en kennisinstellingen veel tijd en menskracht, tijd die zowel bij de betrokken kennisinstellingen als – met name – bij het midden- en kleinbedrijf en maatschappelijke organisaties vaak ontbreekt. Ook de daadwerkelijke afstemming in de samenwerking in de 'waaier', de samenwerking tussen mbo, hbo en universiteit, vraagt om het nauwkeurig naast elkaar leggen van onderwijsroosters en leeruitkomsten. Hier is klein beginnen, met concrete projecten, het devies.

Daarnaast vraagt in de samenwerkingsverbanden de omslag van een puur economische naar een meer missie-gedreven innovatieagenda aandacht, ook omdat hier andere partnerschappen voor nodig zijn (bijvoorbeeld met maatschappelijke organisaties): van triple helix naar quadruple helix. Tot slot heeft het 'stapelen' van projectfinanciering ook een nadeel: er moeten steeds weer nieuwe projectvoorstellen worden geschreven voor subsidiegevers met eigen projectvoorwaarden, vaak met een looptijd van een paar jaar, zodat structureel en langdurig plannen onmogelijk is.

Versterk de regio!

Op basis van dit Zeeuwse voorbeeld – en zoals Zeeland zijn er zovele in Nederland – is het mogelijk een aantal concrete aanbevelingen te doen om uitvoering te geven aan de opdracht uit *Elke regio telt!* Dat rapport spreekt over de herijking van de beleids- en investeringslogica van het Rijk, en over langjarige programma's voor regionale ontwikkeling. Deze aanbevelingen houden rechtstreeks verband met de in de toekomstverkenning voor onderwijs en wetenschap gestelde vragen rond de toekomst van onderwijs en wetenschap, bijvoorbeeld op het gebied van stelselherziening en bekostiging. Niet zonder reden zegde de regering in de beleidsreactie op *Elke regio telt!* toe de toekomstvisie op onderwijs en wetenschap te zullen toetsen aan de bijdrage aan regio's buiten het stedelijk gebied.²⁵

Het structureel versterken van regionale kennisecosystemen kan een belangrijke bijdrage leveren aan de versterking van de innovatiekracht van perifere regio's en het verkleinen van regionale verschillen. Dit heeft belangrijke sociale en economische effecten. Daarnaast draagt aandacht voor regionale kennisecosystemen in iedere regio in Nederland, van Amsterdam tot Groningen, bij aan de impact van kennis en de maatschappelijke missies uit de Kennis- en Innovatieagenda.

**Een belangrijke
stap was de
oprichting van het
Delta Climate Center**

De HZ heeft een spilfunctie, maar wordt nauwelijks bekostigd voor deze rol

Hoe kunnen we die kennisecosystemen nu concreet versterken? Uiteraard bestaat een ecosysteem, per definitie, uit verschillende actoren: overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen, maar bijvoorbeeld ook de regionale ontwikkelingsmaatschappijen en samenwerkingsverbanden.²⁶ In deze ecosystemen vervult het hbo veelal een spilfunctie; dit geldt voor alle hogescholen in Nederland, verankerd als ze zijn in hun regio, en overigens ook voor die in de rest van Europa.²⁷ Deze rol van regionale innovatiemotor is niet los te zien van de enorme vlucht die het praktijkgericht onderzoek in Nederland in de afgelopen twintig jaar heeft genomen: waar in 2001 de eerste lector werd aangesteld kenden de 36 hogescholen in 2020 bijna 700 lectoren en 6400 onderzoekers.²⁸ Ook is er een belangrijke rol weggelegd voor de Centres of Expertise die onderwijs, onderzoek en praktijk met elkaar verbinden rondom een bepaald vraagstuk en in een bepaalde context (zoals een living lab).²⁹

Zo kenmerkt de naamsverandering van Hogeschool Zeeland naar HZ University of Applied Sciences de transitie van onderwijs- naar kennisinstelling. Sinds de benoeming van de eerste lector – op het gebied van duurzaamheid, in 2002 – is het aantal lectoren op de hogeschool gestegen tot zestien, en onderzoek vormt inmiddels ruim 10 procent van de begroting. De lectoren brengen het Zeeuwse midden- en kleinbedrijf bijvoorbeeld samen rondom duurzaamheid, de Zeeuwse scholen rondom het leesonderwijs en de Zeeuwse agrariërs rondom zoetwaterbehoud.³⁰ De Centres of Expertise, onder meer op het gebied van water, energie- en grondstoffentransitie en kusttoerisme, brengen bedrijven, overheden als waterschappen en maatschappelijke organisaties samen om optimale impact te genereren.³¹ In de ontwikkeling van Campus Zeeland, bijvoorbeeld bij de totstandkoming van het Joint Research Center Zeeland, had de HZ University of Applied Sciences een spilfunctie.

Toch wordt de HZ, net zoals de andere hogescholen in het land, nog nauwelijks bekostigd voor deze rol. Het feit dat het hbo de goedkoopste onderwijsvorm is in Nederland,

komt grotendeels door het gebrek aan steun voor dit praktijkgericht onderzoek³²: voor iedere 20 euro die er naar het wetenschappelijk onderzoek gaat, gaat er naar schatting landelijk 1 euro naar praktijkgericht onderzoek.³³ Dat het desondanks zo'n vlucht heeft kunnen nemen komt dus vooral door de investeringen van hogescholen uit de onderwijsbekostiging en door de bereidheid van de praktijk om erin te investeren. Bij de HZ staat tegenover 30 procent investering vanuit eigen middelen in de lectoraten 70 procent investering uit externe middelen. De spilfunctie van de hogeschool in allerlei regionale samenwerkingsverbanden wordt in het geheel niet structureel bekostigd en is dus afhankelijk van incidentele middelen, met alle nadelen van dien.

Twee antwoorden

Hierin liggen dan ook twee antwoorden op de vraag uit het rapport *Elke regio telt!* om herijking van de investeringslogica van het Rijk. Het eerste is het versterken van de steun aan het praktijkgericht onderzoek, omdat dit per definitie verbonden is met de vraag vanuit de regio en bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven in die regio.³⁴ Het tweede gaat om een vaste bekostiging van de rol van regionale innovatiemotor die het hbo in elke regio speelt. Het verbinden van partijen, het opschalen van innovaties en het koppelen van praktijkgericht onderzoek aan onderwijs vragen allemaal menskracht en middelen. Een vaste voet in de bekostiging voor de regio is voor alle brede hogescholen van belang, maar in het bijzonder voor hogescholen in perifere regio's; het helpt om veelal kleine, maar voor de regio essentiële opleidingen te kunnen blijven aanbieden (hetzelfde geldt overigens voor het mbo).

Naast specifieke investeringen vraagt erkenning en versterking van de regio van het hbo (en daarmee van regionale kennisecosystemen) ook om bepaalde beleidswijzigingen. Zo is het van belang om in het kijken naar de macrodoelmatigheid van nieuwe opleidingen expliciet het regiobelang mee te nemen. Ook is het van belang om een leven lang ontwikkelen tot publieke taak van het beroepsonderwijs te maken. In het LLO-aanbod komen praktijkgericht onderwijs en onderzoek en publieke en private partners samen, waardoor innovatie wordt versneld; neem bijvoorbeeld een omscholingscursus op het gebied van waterstof, waarin werkenden, voltijdstudenten, lectoren en bedrijven samen leren en nieuwe oplossingen in de praktijk brengen. Tot slot zouden de kansagenda's, die Rijk en regio samen formuleren in reactie op het rapport *Elke regio telt!*, specifiek aandacht moeten besteden aan de kennisecosystemen, om zo te komen tot langjarige investeringen.

Niet zonder reden vroeg zowel de Vereniging Hogescholen als de bredere Kenniscoalitie (van ondernemers en kennis- en onderzoeksinstellingen) het nieuw te vormen kabinet dan ook om expliciet oog te hebben voor de rol van de regio. De Kenniscoalitie benadrukte dat de regio van groot belang is om investeringen in research & development tot bloei te

laten komen.³⁵ De Vereniging Hogescholen benadrukte in haar verkiezingsmanifest de regionale sleutelrol van hogescholen en riep op om deze wettelijk vast te leggen.³⁶

Het voorbeeld van Campus Zeeland laat zien wat de waarde is van een regionaal kennisecosysteem, en hoe zeer het regionale hbo daarbinnen een centrale rol speelt. Het nieuwe kabinet gaat ongetwijfeld op zoek naar meer gelijkheid tussen regio's, een toekomstbestendig onderwijs- en onderzoeksbestel en een innovatieagenda met impact. In die zoektocht zou het motto kunnen – en wat mij betreft moeten – zijn: versterk de regio, versterk het hbo.

Barbara Oomen

is voorzitter van de HZ University of Applied Sciences en in deeltijd hoogleraar aan de Universiteit Utrecht. Zij is lid van de stuurgroep Campus Zeeland, lid van de bestuurscommissie Vitale Regio's van de Vereniging Hogescholen en voorzitter van de hbo-thematafel Maatschappelijk Verdienvermogen

Noten

- Hanke Bruins Slot, toenmalig minister van Binnenlandse Zaken, bij de presentatie van het rapport *Elke regio telt!* in maart 2023.
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, Raad voor het Openbaar Bestuur, Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (2023). *Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's*. Den Haag.
- Zie bijvoorbeeld Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) (2021), *Samen de lat hoog leggen: Regio en Rijk bundelen de krachten voor innovatie*. www.awti.nl
- Deze analyse werd gemaakt in bijvoorbeeld Delfmann, H., Koster, S.J. & Pellenberg, P. (2011), *Belang van het hbo voor de regionale economie: Kenniscirculatie tussen het midden- en kleinbedrijf en hogescholen in de regio* (Den Haag: NICIS) en herhaald in bijvoorbeeld AWTI (2020), *Beter van start*; Dongen, B. van & Westerman, K. (2021): *Valorisatie ontketend* (Amsterdam: Roland Berger), dat overigens verbluffend genoeg helemaal niet ingaat op het hbo; en de Kamerbrief over innovatie en impact, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 33 009, nr. 117.
- Thema* 2023-2, over de regionale functie van universiteiten en hogescholen, met daarin een relevant hoofdredactioneel commentaar van Bert Hoogewijs; Vansteenhuyse, K. & Willems, P., 'Het brede net van UC Leuven-Limburg; Onmisbaar in de omgeving'; Giessen, M. van der, 'Laat praktijkgericht onderzoek per regio verschillen: Van onderwijs-naar kennisinstelling'; en Deekens, G., 'Noordelijke kennisinstellingen samen voor een krachtige regio: Universiteit van het Noorden bevordert brede welvaart'.
- AWTI, p. 18.
- AWTI, p. 19.
- Leendertse, J., Schrijvers, M. & Stam, E. (2022). Measure twice, cut once: Entrepreneurial ecosystem metrics, *Research Policy* 51, 104336.
- KIA Maatschappelijk Verdienvermogen (2022). Maatschappelijk verdienvermogen: zo doe je dat! Theoretische en praktische handvatten voor missiegedreven innoveren. Hbo-thematafel Maatschappelijk Verdienvermogen (2022), 'Maatschappelijke waarde creëren', *greenpaper 2022-2025*.
- Eimers, T. (red.) (2023). *Vandaag is het 2040. Toekomstverkenning voor middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en wetenschap*. Nijmegen/Utrecht/Enschede/Amsterdam: KBA Nijmegen, ResearchNed, Andersson Elffers Felix, CHEPS, Kohnstamm Instituut.
- Zie bijvoorbeeld pp. 68 en 72.
- KIA Maatschappelijk Verdienvermogen (2022).
- Giessen, M. van der (2023). Laat praktijkgericht onderzoek per regio verschillen: Van onderwijs- naar kennisinstelling, *Thema* 2023-2, 15-17.
- Antwoord EZK, vragen van de leden Romke de Jong (D66) en Amhaouch (CDA) aan de minister van Economische Zaken en Klimaat over het bericht 'Den Haag verwaarloost innovatief mkb in de regio' (16 juni 2023). Kamerstukken 2022-2023, nr. 3242.
- EZK en OCW, Innovatie en Impact, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 33 009, nr. 117.
- Bijvoorbeeld in de kabinetsreactie op het AWTI-rapport van 2021, Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 33 009, nr. 103.
- AWTI, p. 39.
- Europese Commissie (2021). Regional Innovation Scoreboard, the Netherlands. ec.europa.eu/docsroom/documents/45956
- Wetenschappelijke Raad Zeeland (2014). *De slimme kracht van Zeeland*. Baarland: MIR.
- In 2010 formuleerde de Onderwijsautoriteit al het rapport *Kerend tij* (Commissie Taskforce Zeeland). *Campus Zeeland!* Advies uit 2015 van de Onderwijs Autoriteit Zeeland voor de versterking van het hoger en wetenschappelijk onderwijs en onderzoek in Zeeland. Middelburg: Provincie Zeeland.
- Zie voor een overzicht Verhoeven, N. (2019), *De slimme kracht van Zeeland 2.0: Van woorden naar daden* (Middelburg: Wetenschappelijke Raad Zeeland) en de rapportages *Campus Zeeland!* op www.campuszeeland.nl
- Zie www.jrcz.nl
- Zie www.deltacimatecenter.nl
- Zie bijvoorbeeld AWTI, p.7.
- Beleidsreactie *Elke regio telt*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 29 697, nr. 114.
- Zo zijn de ROM's sinds 2019 partner in het Kennis- en Innovatieconvenant en sloten zij in 2023 een samenwerkingsconvenant met de hogescholen.
- Zie hierover ook het rapport-Bormans, Adviesrapport *Focus op professie van de Commissie Positionering Hoger Beroepsonderwijs* (december 2022). In het onderzoek naar innovatieve ecosystemen in Nederland (Stam, E., Romme, A.G.L., Roso, M., Toren, J.P. van den & Starre, B.T. van der (2016), *Knowledge Triangles in the Netherlands. An entrepreneurial ecosystem approach*, Universiteit Utrecht, Eindhoven UT, Birch Consultants) bleek dat de hogeschool in vier van de vijf onderzochte regio's die meest centrale netwerkspeeler was. Over de regionale impact van hogescholen in andere Europese landen kwam onlangs dit lezenswaardige rapport uit: UASIMAP (2023), *Mapping the Regional Impact of Universities of Applied Science: Results of a forward-looking project*. UASIMAP Flagship Report. eurashe.eu
- Brancherapport praktijkgericht onderzoek 2020, zoals aangehaald in Vereniging Hogescholen (2021), *Praktijkgericht onderzoek als kennisversneller: Strategische onderzoeksagenda hbo 2022-2025*, p. 11.
- Vereniging Hogescholen (2023). Evaluatie Verenigingskader Centres of Expertise.
- Zie de zelfevaluatie en de visitatierapporten van de twee Applied Research Centers (Technology, Water & Environment en Vitality) op www.hz.nl
- Het gaat hier specifiek om de Centres of Expertise Delta Platform, MNext en CELTH.
- Het CBS berekende in 2023 dat het hbo 7878 euro per jaar per student kost, tegenover 9784 euro voor universiteitsstudenten en 9027 euro voor mbo-studenten.
- Het is bijzonder lastig om dit in kaart te brengen, omdat rijksmiddelen ook via de groeifondsen en andere kanalen worden verspreid. Deze claim is gebaseerd op cijfers uit 2023 over de eerste en tweede geldstroom naar het wetenschappelijk onderwijs (eerste geldstroom: circa 4,2 miljard euro, tweede geldstroom via NWO: circa 730 miljoen euro, via ZonMW: circa 200 miljoen euro; totaal dus circa 5,2 miljard euro) en het hbo (eerste geldstroom: bijna 180 miljoen euro, tweede geldstroom via: SIA 55 miljoen euro; totaal dus circa 230 miljoen euro). Daarmee zit zowel in de eerste als in de tweede geldstroom het aandeel van het hbo tussen de 4-6 procent van de totale investeringen. Of in totaliteit: 230 miljoen euro op (5,2 miljard + 230 miljoen euro) = circa 4 procent). Dit iets positiever bijgesteld omdat bijvoorbeeld het Rathenau Instituut op andere cijfers uitkomt.
- Zie ook Giessen, M. van der (2023). Laat praktijkgericht onderzoek per regio verschillen: Van onderwijs- naar kennisinstelling, *Thema* 2023-2, 15-17.
- Kenniscoalitie (2023), *Duurzaam investeren in kennis cruciaal voor een toekomstbestendig Nederland*. www.kenniscoalitie.nl
- VH (2023), *Investeer in talent voor de innovatie van Nederland*. Verkiezingsmanifest Vereniging Hogescholen, www.vereniginghogescholen.nl. De VH heeft een bestuurscommissie Vitale Regio's en presenteerde al eerder een plan om opleidingen te redden van krimp. Zie ook het rapport *Focus op professie* (2022) van de commissie Positionering Hoger Beroepsonderwijs.